

THE LINGUISTIC SIGN – SIGN, SYMBOL AND SIGNAL

Daniela Suciu (Fodor)

PhD Student, UMFST „George Emil Palade” from Târgu Mureș

Abstract: The general objective of this study is to illustrate the relationship between sign, symbol, and signal in botany. We aim to examine how the relationship between sign, signal, and symbol has been perceived over time. Language is regarded as a system of verbal signs, which differs from other systems of non-linguistic signs, such as traffic signs, maritime signals, or the symbolic languages used in mathematics, chemistry, physics and botany. These are later, conventional creations that can be modified.

The working method consisted in describing the main theories that have contributed, over time, to the definition of the linguistic sign, as these have taken shape starting with Aristotle.

The first conclusion that emerges is that language is an open semiotic system that offers numerous relational possibilities. The linguistic sign is at once a sign, a symbol, and a signal.

Keywords: language, linguistic sign, botany, signal, symbol

Limbajul este un fenomen important în activitatea omului, dar și complex. Construit din necesitatea de a denumi și concepte, însușiri, acțiuni, s-a dezvoltat odată cu omul. De-a lungul timpului a devenit obiect de cercetare al lingvisticii, al filosofiei și parțial, al religiei, dacă avem în vedere *limbajul Scripturilor*, limbajul sacru.

Eugen Coșeriu definește limbajul ca fiind „orice sistem de semne simbolice folosite pentru intercomunicarea socială, adică orice sistem de semne care servește pentru a exprima și comunica idei și sentimente sau conținuturi ale conștiinței”¹. Observăm, în cadrul acestei teoretizări, că lingvistul abordează conceptele de *semn*, *simbol*, intercomunicare, referindu-se doar la limbajul articulat. *Semnul lingvistic* este un semn fundamental care ilustrează unicitatea omului în lume, limbajul fiind o activitate creatoare (*energeia*-după Humboldt), specifică omului. Poziția coșeriană asupra limbajului este importantă pentru o observație a acestuia între alte forme de cultură. Concepția lingvistului pornește de la ideea că funcția fundamentală a limbajului este cea semnificativă „*logos semantikos*”. De aceea, considerăm că este necesar să abordăm domeniul *Botanicii* din perspectiva coșeriană a universalii limbajului². Sunt teoretizate cinci universalii ale limbajului: trei primare și două secundare sau derivate: *creativitate*, *semanticitate*, *alteritate*, *istoricitate*, *materialitate*. *Creativitatea* caracterizează toate formele culturii, dar limbajul este activitatea care creează semnificate, adică semne cu semnificații. *Creativitatea* conduce la varietatea de limbaj și la înnoirea permanentă a acestuia. În aceasta constă *semanticitatea* lui. Semnele sunt create pentru altul, deoarece limbajul este manifestare a alterității, a existenței împreună cu altul, caracteristică omului. *Alteritatea* este caracteristică doar limbajului. *Istoricitatea* rezultă din creativitate și alteritate. *Materialitatea* este rezultatul semanticității și al alterității, este o condiție necesară pentru științe, pentru domeniul *Botanicii*. În cazul termenilor din botanică, semnificatul coincide cu desemnarea, cunoașterea lucrurilor, aspect pe care îl vom aborda în cadrul acestei lucrări. Limbajul *Botanicii* se individualizează, comparativ cu celelalte domenii științifice, prin fenomenul de dublare, chiar triplare a termenului științific, savant, cu elemente aparținând lexicului general. Este un câștig în înțelegerea sensurilor specializate și în funcționarea unităților terminologice, la nivelul uzajului. De exemplu, termenul științific *Helianthus annuus* este cunoscut sub diferite nume:

¹ Eugen Coșeriu, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinox, Cluj, 1995, p. 21.

² Cf. Eugen Coșeriu, *Universalii limbajului*, în vol. Omul și limbajul său, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2009.

floarea-soarelui, ruje, sora soarelui, pe care omul de știință le preferă din rațiuni didactice și de comunicare specializată. Se observă continuitate și creativitate denominativă în botanica actuală. Specialistul dispune de o anumită cultură care îi va permite să realizeze echivalențe specifice, ancorând denumirile în realitatea cotidiană. În etapa actuală de evoluție, terminologia botanică tinde să își redefinească sursele.

a) Semnul

Semnele nu sunt doar mijloace de comunicare, ele concurează și la constituirea semnificației. Coșeriu sintetizează trăsăturile semnului în următoarea definiție: „un instrument care servește la redarea unei idei, a unui concept sau a unui sentiment, cu care semnul însuși nu coincide: instrument care evocă un concept în virtutea unei convenții și în conformitate cu o tradiție determinată, însă care nu are cu conceptul evocat nici o relație necesară de tip cauză-efect ori invers”³. Ne propunem să urmărim modul în care a fost percepută, de-a lungul vremii, relația dintre *semn*, *semnal* și *simbol*. În acest scop, vom cerceta principalele teorii care au concurat, de-a lungul timpului, la definirea semnului lingvistic, așa cum s-au conturat acestea începând cu Aristotel. Am avut în vedere, în acest sens, conceptele de *semn*, *simbol*, *semnal*, analizate și clasificate de teoreticieni ai limbajului, în special de Ferdinand de Saussure.

Preocupările pentru natura și tipologia *semnului* au existat din cele mai vechi timpuri, din momentul în care unitățile verbale au fost percepute ca semne. Cercetările de filosofie a limbajului au abordat și problematica *semnului*. În *Dicționarul explicativ al limbii române*, identificăm pentru cuvântul *semn*, al cărui etimon este latinescul *signum*⁴, numeroase explicații. Consultând informațiile din articolul de dicționar, reținem două sensuri care interesează demersul nostru de cercetare: *simbol*, *emblemă*⁵. În dicționarul de specialitate al lui Gheorghe Constantinescu Dobridor⁶, am remarcat, în articolul consacrat cuvântului *semn*, alte sinonime: „indice, marcă distinctivă; element lingvistic perceptibil prin simțuri, care reprezintă, indică sau exprimă ceva diferit de sine însuși”. Dobridor se raportează în același articol de dicționar și la conceptul de *semn lingvistic*, specificând faptul că acesta a fost introdus în lingvistica europeană de Ferdinand de Saussure în 1916. Și în alte dicționare de sursă franceză identificăm aceleași sinonime: „indication-indice-marque-présage-symptôme”⁷.

Cu toate că acest concept a fost introdus în lingvistică de Ferdinand de Saussure, el a fost utilizat în descrierea fenomenelor referitoare la limbajul uman, din cele mai vechi timpuri. Grecii au fost interesați de raportul dintre semnul lingvistic și obiect. În acea perioadă, s-au conturat două concepții antagonice în ceea ce privește legătura de necesitate între *cuvânt* și *obiectul* denumit. Platon era de părere că sensul de *curgere* al termenului *rheo* este reflectat de prezența lui *r*, fiind adept al teoriei *physei*. De cealaltă parte se aflau adepții teoriei *thesei* (Democrit, Aristotel), în concepția cărora nu există nicio legătură între cuvânt și realitatea exterioară lui.

Începuturile reflecțiilor asupra limbajului i se datorează lui Aristotel (384-332 î. Ch.). Concepția filosofului grec despre limbaj poate fi reconstituită din lucrări în care a abordat natura cuvântului, componentele acestuia, relațiile cuvântului cu realitatea extralingvistică, importanța semnificației. Aristotel a intuit relația dintre limbaj și gândire, atunci când a făcut referire la *sunete*, *referent* și *semnificație*, definind astfel *semnul* în termeni relaționali. În viziunea acestuia, cuvintele erau simboluri ale reprezentărilor mentale: „Există așadar sunete articulate prin voce care sunt simboluri ale reprezentărilor trezite în suflet, iar cele scrise sunt

³ Eugen Coșeriu, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinoc, Cluj, 1995, p. 21.

⁴ *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 974.

⁵ *Ibidem*

⁶ Gheorghe Constantinescu Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Editura Albatros, București, 1980, p. 374.

⁷ www.larousse.fr: indice, marcă, semn, simptom (traducerea noastră)

semne ale celor rostite”⁸. Aceasta este o primă definiție pe care Aristotel o dă semnului verbal, utilizând termenii *simbol* și *semn*. Cuvintele denumesc stări sufletești, adică sunt o reprezentare la nivel subiectiv a obiectului. Aristotel abordează natura duală a cuvântului, făcând distincție între forma și conținutul cuvântului, adică dintre ceea ce există prin voce și ceea ce se întâmplă în suflet. A identificat faptul că limbajul este o modalitate de cunoaștere și de descifrare a lumii de către om. Tot Aristotel realizează și o clasificare a semnelor în: nume (substantiv), semne naturale și metafore. Despre relația dintre limbă și gândire, Aristotel a vorbit în operele *Istoria animalelor*, *Organon*, *Metafizica*, *Poetica*. Gândirea nu se poate exprima decât pe tiparele limbii, chiar dacă aceasta din urmă este considerată o slujnică a logicii: verbul este utilizat pentru a exprima o relație logică. Cu două milenii înaintea lui Saussure, Aristotel abordează relația dintre semn și obiect, dintre arbitrar și motivat, dintre natural și convențional în limbă, considerând că limbajul uman are un caracter convențional. Prin această trăsătură, gânditorul justifică varietatea limbilor naturale. Același filosof face diferența dintre semne naturale și semne articulate.

Sfântul Augustin (354-430 î. Ch.) a formulat o teorie despre semnele verbale. Ideile sale se regăsesc în opera „De dialectica”. Definește semnul astfel: „Semnul este ceea ce se arată pe sine însuși simțurilor, și, în afară de sine, mai arată spiritului și altceva. A vorbi înseamnă a emite un semn cu ajutorul unui sunet articulat”⁹. Învățătură realizează distincția necesară între semne naturale și semne convenționale, considerând că semnul este „un lucru care ne face să ne gândim la ceva dincolo de impresia pe care lucrul însuși o face asupra simțurilor noastre”¹⁰. El consideră, astfel, cuvântul ca fiind o specie a semnelor și, în același timp, observă relația dintre semn și obiect.

John Locke (1632-1704) opinează că cele mai uzuale semne sunt cuvintele, vorbind despre învățătura semnelor sau despre *semeiotike*: „semeiotike sau învățătura semnelor între care cele mai uzuale sunt cuvintele [...]. Rolul acesteia este să cerceteze natura semnelor de care se servește mintea pentru înțelegerea lucrurilor sau pentru a transmite cunoștințele sale altora.”¹¹ Locke numește disciplina care studiază semnele, *semeiotike*. Identificăm în acest context, relația dintre gândire și limbaj pe care filosoful o observă.

Pasul hotărâtor în lingvistica europeană l-a făcut Ferdinand de Saussure (1857-1913) care a tratat cuvintele sub aspectul lor de semne și a definit *semnul lingvistic*, considerând că acesta nu unește un lucru și un nume, ci un concept și o imagine acustică. Semnele lingvistice sunt doar un tip de semne care funcționează în societate, alături de altele, cum ar fi: semne de circulație, semne matematice. Semnul este, pentru Saussure, „o entitate psihică cu două fețe”¹². Conceptul este reprezentat de semnificat, iar semnificantul, de imaginea acustică. Așa, de pildă, în limbajul *Botanicii*, pentru copac avem semnificatul *copac* (la nivel conceptual), iar semnificantul *c+o+p+a+c* (la nivelul expresiei lingvistice); pentru *dalie* avem semnificatul *d+a+l+i+i+e* (la nivelul expresiei lingvistice), iar semnificatul *dalie*, adică o plantă perenă, ale cărei rădăcini sunt îngroșate, iar inflorescențele sunt mari, de culori și forme variate. Raportul dintre cele două componente ale semnului lingvistic este arbitrar, în sensul că semnificantul devine funcțional numai dacă vorbitorii îl pot corela cu un concept, asigurându-i astfel semnificația. Dacă această corelare nu se produce, semnificantul rămâne un „cuvânt sonor” (cuvânt fonetic). Semnificantul nu poate exista fără semnificat, nici invers. Saussure constată că legătura dintre cele două este arbitrară, așadar și semnul lingvistic este arbitrar. Astfel, ideea de „arbore”, ideea de „floare” nu este legată prin vreun raport interior de suita de sunete a-r-b-o-r-e, d-a-l-i-e. Dovada pe care o aduce constă în explicația referitoare la existența unor limbi

⁸ Aristotel, *Categorii, Despre interpretare*, Editura Humanitas, București, 2005, p. 121.

⁹ Sf. Augustin, *De dialectica*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 49.

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ John Locke, *Eseu asupra intelectului omenesc*, Editura Științifică, București, 1961, pp. 330-331.

¹² Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iași, 1998, traducere de Irina Izverna Tarabac, p. 86.

diferite. De exemplu, semnificantul este *arbore* în limba română, dar în alte limbi înlănțuirea de sunete este alta: *tree* (engleză), *baum* (germană), *arbre* (franceză), *fa* (maghiară), *депебо* (rusă). Caracterul arbitrar al semnului lingvistic explică:

- a) existența mai multor limbi;
- b) existența omonimiei în limbi diferite;
- c) existența sinonimelor în cadrul aceleiași limbi;
- d) existența omonimelor în cadrul aceleiași limbi;
- e) unele modificări fonetice.

Limba este un sistem de semne, produs al limbajului.

În lingvistica anglo-saxonă, Charles Peirce (1839-1914) a teoretizat semnele și a realizat o tipologie a acestora. Pentru Peirce, lumea umană este o lume a semnelor. Definiția semnului se lărgiște, fiind, în concepția lui, o entitate cu trei termeni. Specialistul definește semnul ca „ceva care ține locul a ceva pentru cineva, în anumite privințe sau în virtutea anumitor însușiri. El se adresează cuiva, creând în mintea acestuia un semn echivalent sau un semn mai dezvoltat. Semnul acesta pe care îl creează îl numesc *interpretantul* primului semn. Semnul ține locul a ceva, anume al obiectului său”¹³. Peirce a numit imaginea acustică *representamen*, referentul l-a numit *obiect*, iar semnificația, *interpretant*. Astfel, semnul, obiectul pe care acesta îl reprezintă și interpretantul semnului, adică reflectarea acestuia în conștiința celui care îl interpretează, sunt esențiale în concepția lui Peirce. În același timp, lingvistul observă și dimensiunea comunicativă a semnului prin sintagma „se adresează cuiva”. Așadar, Peirce pornește de la o premisă ontologică în clasificarea pe care o propune, făcând referire la tipul de legătură a semnului cu referentul, identificând existența a trei clase de semne:

- a) semne motivate printr-un raport de contiguitate, în clasa cărora sunt incluse semne iconice (imagini, fotografii, metafore, parfumuri, onomatopee);
- b) semne indiciale, caracterizate printr-o relație directă între semn și obiect (urma unei răni, tusea-indice al răcelii, foșnetul frunzelor-bate vântul);
- c) semne simbolice, definite printr-o legătură pur nemotivată (arbitrară) cu referentul, din categoria cărora fac parte *semnele lingvistice*.

Semnul, pentru Charles Morris (1901-1976) este conceput ca un obiect prin intermediul căruia omul poate să cunoască și alte obiecte. Semnul, în viziunea specialistului, stă în locul unui obiect, cercetătorul vorbind despre *vehiculul semnului*, *designatum*, *interpretant*, *interpret*.¹⁴ Potrivit concepției sale, semnul are trei dimensiuni: este un semn pentru un obiect pe care îl semnifică, este un semn pentru un alt semn cu care se asociază și un semn pentru cel care îl folosește.

Thomas Sebeok (1920-2001)¹⁵ realizează și alte tipologii ale semnelor. În prefața cărții *Semnele: o introducere în semiotică*, identificăm alte concepte: *semnal*, *simptome*, *icon*, *index*, *simbol*, *nume*. Preluând clasificarea lui Peirce, specialistul definește și exemplifică *simptomul* (semn de avertizare), *semnalul* (comunicarea corporală), *iconii* (semne concepute să semene cu), *indexul* (trimite la ceva-fumul), *simbolul* (semn care stă în locul referentului său într-un mod arbitrar); *numele* (semn identificator atribuit membrului unei specii). Sebeok realizează o definiție complexă a semnului „orice formă fizică imaginată sau exteriorizată (printr-un mijloc oarecare) pentru a ține locul unui obiect, al unui eveniment sau sentiment, numită referent, sau al unei clase de obiecte, evenimente, sentimente similare (sau înrudite), numită domeniu referențial”¹⁶.

¹³ Ch. Peirce, *Semnificație și acțiune*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 269.

¹⁴ Cf. Ch. Morris, *Fundamentele teoriei semnelor*, traducere de Delia Marga, EFES, Cluj Napoca, 2003.

¹⁵ Cf. Thomas Sebeok, *Semnele: o introducere în semiotică*, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2002.

¹⁶ *Ibidem*, p. 19.

Limbajul este considerat un sistem de semne verbale, care se deosebește de alte sisteme de semne nelingvistice, cum ar fi semnele de circulație, semnalele marinărești, limbajele simbolice din matematică, chimie, fizică, botanică. Acestea sunt creații ulterioare, convenționale, putând fi modificate. Limba este, astfel, un sistem semiotic deschis care oferă posibilități relaționale.

b) Simbolul

Semnul lingvistic se deosebește de *simbol* (lat. *symbolum*¹⁷, cf. gr. *symbolon*). Termenul *simbol* împrumutat din limba franceză (fr. *symbole*) are numeroase semnificații, dintre care *DEX* reține: „Semn, obiect, imagine etc. care reprezintă indirect un obiect, o ființă, o noțiune, o idee, o însușire, un sentiment”¹⁸. Dacă simbolul este inclus în categoria semnelor nonarbitrar, semnul, în general, este arbitrar, prin relația dintre semnificat și semnificant. Saussure a observat că *simbolul* „are caracteristica de a nu fi niciodată arbitrar; el nu e vid; între semnificant și semnificat există un rudiment de legătură naturală”¹⁹. Semnificantul există numai dacă este corelat unui concept, care să-i asigure semnificație. În caz contrar, el rămâne doar un obiect sonor. Există cuvinte care au valoare de simbol, dar nu toate simbolurile se pot exprima prin cuvinte. Semnul și simbolul se aseamănă prin faptul că ambele sunt semne substitutive. Vorbim de *simbolizant* care aparține lumii perceptibile și *simbolizat* care trimite la un referent. Relația dintre cele două nu este echivalentă cu aceea dintre *semnificat* și *semnificant*.

Simbolul este, în accepțiunea pe care i-o dă Peirce, unicul tip de semn autentic, întrucât relația cu obiectul este mediată de interpretant și stabilită pe baza unei convenții. În *Botanică* se operează de foarte multe ori cu simboluri. De exemplu, dacă studiem schema unei celule, vom identifica numeroase simboluri: *N-nucleu*, *Nu-nucleol*, *C-cariosom*, *Po-por*, *R.E.N.-Reticul endoplasmatic neted*, *V-vacuolă*, *R-ribozomi*, *M-mitochondrie-D-dictiozom*²⁰. De asemenea, s-au stabilit, în cadrul *Botanicii*, *formule florale* care exprimă prin scriere simbolică alcătuirea unor flori. În cazul acestor formule florale, se utilizează semne convenționale, adică litere și cifre: formula florală la *Brassica napus* ♂ + K₂₊₂ C₄ A₂₊₄G₍₂₎²¹; la urzica moartă (*Lamium purpureum* L.) ♀ •|• K₍₅₎ [C₍₅₎ A₂₊₂] G₍₂₎. Aceste formule florale nu pot fi înțelese dacă nu se cunoaște fiecare simbol.

Și Aristotel a abordat simbolul, atunci când a definit cuvântul. În cuvânt vede ceva întocmit cu un anumit scop, un semn sau un simbol pentru altceva.

În viziunea lui Benveniste, limbajul este „forma cea mai înaltă a unei facultăți, inerentă condiției umane, facultatea de a simboliza”²². Se observă faptul că activitatea simbolică este una care aparține omului. Benveniste constată că „facultatea simbolizantă permite formarea unui concept distinct de obiectul concret care nu reprezintă decât un exemplar al celui dintâi”²³.

Funcția simbolică a limbajului este evidențiată și de Ernst Cassirer care consideră că omul este un *animal symbolicum*. Limbajul verbal este unul dintre sistemele simbolice prin intermediul cărora omul interpretează realitatea: „Omul nu mai trăiește într-un univers pur fizic, el trăiește într-un univers simbolic. Limbajul, mitul, arta și religia sunt părți ale acestui univers. Ele sunt firele diferite care țes rețeaua simbolică, țesătura încălțată a ființei umane”²⁴.

¹⁷ *DEX*, p. 987.

¹⁸ *DEX*, p. 987.

¹⁹ Saussure, *op. cit.*, p. 87.

²⁰ A. Ionică, R. Ciobanu, *Compendiu de botanică*, Editura Medicală, București, 1977, p. 22.

²¹ G.G. Arsene, Alma L. Nicolin, *Practicum de morfologia și anatomia plantelor*, Editura Brumar, Timișoara, 2019, p. 71.

²² Benveniste, *Probleme de lingvistică generală*, Editura Teora, București, 2000, volumul I, p. 29.

²³ *Ibidem*

²⁴ Cassirer, *Eseu despre om*, traducere de Constantin Cosman, Editura Humanitas, București, 1994, p. 43.

Observăm, în cadrul acestei interpretări, că Ernst Cassirer surprinde latura simbolică a limbajului uman.

Umberto Eco constata că activitatea simbolică²⁵ a apărut din cele mai vechi timpuri. Cu ajutorul simbolurilor, omul pătrunde în universul culturii pe care îl recrează.

În concepția lui Claret, simbolul „este ceva concret: el nu este o reprezentare adevărată, dar posedă o funcție reprezentativă”²⁶. Funcția simbolică a limbajului este revendicată de mai mulți lingviști, care ajung la concluzia că „simbolicitatea e factorul care singularizează reprezentarea umană în raport cu cea a tuturor celorlalte specii”²⁷.

c) Semnalul

Semnalul (cf. fr. *signal*²⁸) este considerat semn natural. În *DEX* este definit ca „semn convențional (sonor sau vizual) sau grup de astfel de semne folosite pentru a transmite la distanță o înștiințare, o informație, un avertisment, o comandă”²⁹. În dicționarul *Le Robert*, identificăm următoarele sinonime: „signe, signalization, feu, indication, panneau”³⁰.

Când vorbim de semnal, în general, ne referim la mimică, limbajul corpului, tonul vocii. Semnalele pot îmbunătăți mesajul, sau din contră, îl pot submina. Dacă semnele lingvistice sunt percepute linear, semnalele sunt percepute simultan. Semnalul este un stimul oarecare ce vizează comunicarea dintre animale, de exemplu, este rezultatul unui raport dintre stimuli și reacție. Când intrăm într-o Grădină Botanică, există plăcuțe cu săgeți în care este indicată direcția spre anumite zone de vizitat. Aceste semnale vizează comunicarea dintre vizitator și omul de știință.

Cel mai stilizat mod de ființare a cuvintelor este simbolul. Spre deosebire de semn, în structura semnalului, semnificantul și semnificatul se disting greu. Semnul aparține culturii, semnalul aparține naturii. Acest salt de la semnal la semn reprezintă saltul de la animalitate la umanitate. Semnele sunt create de om. Acesta devine singura ființă creatoare de semne. Ființarea semnelor este determinată de cuvântul care produce activitate lingvistică.

Deși în numeroase dicționare românești și străine, există relații de sinonimie între *semn*, *semnal* și *simbol*, în lingvistică, observăm că există și criterii care le diferențiază.

Cercetările referitoare la relația dintre componentele cuvântului au înregistrat realizări semnificative în ultimii ani. Semnul lingvistic (cf. fr. *le signe linguistique*, engl. *linguistic sign*, germ. *Sprachliches Zeichen*, rus. *языковой знак*) este definit în *Dicționarul de Științe ale Limbii*³¹ ca „Termen fundamental în orice știință a limbajului, utilizat cu accepții mai mult sau mai puțin diferite: reuniunea celor două laturi, semnificant și semnificat; relația dintre semnificant și semnificat; în interpretări mai izolate, semnul se reduce la semnificant”. În dicționarul *Larousse* identificăm o definiție asemănătoare: „Unité linguistique constituée par l'association d'une forme sonore ou graphique (signifiant) et d'un contenu conceptuel (signifié)”³². Aceste definiții evidențiază cele două componente ale semnelor lingvistice: semnificant-semnificat și relația dintre acestea.

Există o diversitate de concepții în ceea ce privește definirea și componentele semnelor lingvistice. Un rol important l-a avut teoria lui Saussure despre cuvânt ca semn lingvistic cu două laturi: „Semnul lingvistic nu unește un lucru și un nume, ci un concept și o imagine

²⁵ Cf. Eco, *Le signe*, traducere Jean-Marie Klinkenberg, Labor, Bruxelles, 1990.

²⁶ Jacques Claret, *Ideea și forma*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 58.

²⁷ Sebeok, *op. cit.*, p. 28.

²⁸ *DEX*, p. 975.

²⁹ *DEX*, p. 974.

³⁰ www.lerobert.com: dovadă, semnal, semafor, indicație, semn (traducerea noastră)

³¹ *DȘL*, p. 466.

³² www.larousse.fr: „Unitate lingvistică constituită din asocierea unei forme sonore și a unui conținut conceptual”. (traducerea noastră)

acustică”³³. Este concepția saussuriană care surprinde relația interioară dintre semnificant și semnificat pe care au avut-o în vedere specialiștii în lingvistică.

Un model care ne-a reținut atenția este cel oferit de lingvistul Eugen Coșeriu. Coșeriu considera că semnul lingvistic este ceea ce noi numim în mod obișnuit *cuvânt*. În viziunea lui Coșeriu, *semnul lingvistic* este definit ca o unitate cu trei entități diferite: *semnificat-obiect-expresie*. Semnificatele sunt obținute prin captarea esenței obiectelor. Astfel, Coșeriu completează schema lui Saussure și aduce în discuție și obiectul.

Există în teoria limbajului și alte modele ale semnului lingvistic. Modelul lui Louis Hjelmslev³⁴ vine cu alte completări utile. Acest lingvist danez a văzut semnul lingvistic ca pe o unitate între un conținut (adică ceea ce Saussure a numit semnificat) și o expresie (semnificant). Numai că el observă la fiecare dintre aceste două componente o substanță și o formă. Astfel, Hjelmslev reformulează definiția semnului lingvistic, vorbind despre două planuri ale limbajului: unul al *conținutului* și altul al *expresiei*, fiecareia corespunzându-i o *formă*, respectiv o *substanță*, semnul lingvistic rezultând din legătura dintre *forma expresiei* și *forma conținutului*.

Concluzii

„Cuvântul nu e doar semnul unui sens: e viața unui adevăr”³⁵, observă Andrei Pleșu în lucrarea „Limba păsărilor”, în care surprinde caracterul complex al semnului lingvistic. Bühler afirmă că semnul lingvistic este în același timp, *simbol*, datorită asocierii lui la un obiect, *simptom*, în virtutea dependenței de emitentul lui, și *semnal*, datorită apelului adresat receptorului de a se comporta într-un anumit fel³⁶.

Limba devine un sistem semiotic deschis care oferă diverse posibilități relaționale.

BIBLIOGRAPHY:

1. **Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016
2. Aristotel, *Categorii, Despre interpretare*, Editura Humanitas, București, 2005
3. Benveniste, Émile, *Probleme de lingvistică generală*, Editura Teora, București, 2000
4. Bühler, Karl, *Die Axiomatik der Sprachwissenschaften*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1969
5. Bidu-Vrănceanu, Angela, (coordonator), *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2005
6. Cassirer, Ernst, *Eseu despre om*, traducere de Constantin Cosman, Editura Humanitas, București, 1994
7. Claret, Jacques *Ideea și forma*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982
8. Coșeriu, Eugen, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinoc, Cluj, 1995
9. Coșeriu, Eugen, *Universaliiile limbajului*, în vol. *Omul și limbajul său*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2009
10. Dobridor, Gheorghe Constantinescu, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Editura Albatros, București, 1980
11. Eco, Umberto, *Le signe*, traducere Jean-Marie Klinkenberg, Labor, Bruxelles, 1990

³³ Saussure, *op. cit.*, p. 85.

³⁴ Cf. Louis Hjelmslev, *Preliminarii la o teorie a limbii*, Centrul de cercetări fonetice și dialectale, București, 1967.

³⁵ Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 12.

³⁶ Karl Bühler, *Die Axiomatik der Sprachwissenschaften*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1969, p. 117.

12. Hjelmselv, Louis *Preliminarii la o teorie a limbii*, Centrul de cercetări fonetice și dialectale, București, 1967
13. Ionică, A., Ciobanu, R., *Compendiu de botanică*, Editura Medicală, București, 1977
14. Locke, John, *Eseu asupra intelectului omenesc*, Editura Științifică, București, 1961
15. Morris, Charles, *Fundamentele teoriei semnelor*, traducere de Delia Marga, EFES, Cluj Napoca, 2003
16. Peirce, Charles, *Semnificație și acțiune*, Editura Humanitas, București, 1990
17. Pleșu, Andrei, *Limba păsărilor*, Editura Humanitas, București, 1994
18. Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iași, 1998, traducere de Irina Izverna Tarabac
19. Sebeok, Thomas, *Semnele: o introducere în semiotică*, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2002
20. www.larousse.fr
21. www.lerobert.com